

День захисників та захисниць України. День українського козацтва. Свято Покрови пресвятої Богородиці

Свято встановлено 14 жовтня 2014 року Указом Президента України Петра Порошенка з метою вшанування мужності, бойового подвигу та героїзму захисників незалежності і територіальної цілісності України, самовідданості громадян, які присвятили своє життя служінню Українському народу, збереження та розвитку національних військових традицій і звичаїв; сприяння подальшому зміцненню патріотичного духу у суспільстві, посилення суспільної уваги та турботи про захисників рідної землі та на підтримку ініціативи громадськості.

Щороку 14 жовтня, у день Покрови Пресвятої Богородиці, УПА та українських козаків, відзначається День захисника України.

14 жовтня, на свято Покрови Пречистої Богородиці, в нашій державі відзначається День українського козацтва.

З давніх-давен Богородиця є покровителькою українського козацтва й усіх українських збройних формувань. Запорожці, зокрема, мали на Січі церкву на честь Покрова Пресвятої Богородиці з іконою її Покрова. Окрім того, на свято Покрови в Україні відбувалася Велика рада, що обирала гетьмана, визначала, як козацтву жити далі. Тому символічно, що це свято встановлене Указом Президента № 966/99 від 07.08.1999 р. припадає саме на цю дату.

Вперше термін «козак» зустрічаємо у Початковій монгольській хроніці (1240). У перекладі з тюркських мов він означає «одинокий», «схильний до завоювання». У XIV ст. цей термін вміщено в словнику половецької мови «Кодекс Куманікус» (1303) та в додатку до грецького збірника житій святих «Синаксаря». Цікаво, що слово «козак» вживалося для позначення полярних рольових функцій: «страж» і «розбійник».

Історики вважають, що українське козацтво виникло в 1480-х роках, але тільки в середині XVI століття їхня кількість зросла настільки, що козацьке військо почало впливати на перебіг політичних подій в Україні і Європі. Європейські монархи наймали козаків для участі у військових операціях. З напіввійськового промислу козацтво перетворювалося на окремий стан тогочасного українського суспільства. Вироблялися і усталювалися військова організація, адміністративний устрій, закони і звичаї.

У XVI столітті українське козацтво утворило свій центр - Запорозьку Січ, що була столицею значною мірою незалежної військової республіки. У XVII столітті козацтво запорозьке, реєстрове вже утворило провідну верству українського народу і склало основу української держави, що постала 1648 року з початком Визвольної війни під проводом гетьмана України Богдана Хмельницького.

Козацький адміністративно-військовий устрій був поширений на значну частину України. З козацької старшини утворилася нова українська аристократія. Новий устрій проіснував на українських землях до кінця XVIII століття, а військові козацькі формування - до першої половини XIX століття.

Проблема появи та формування козацької верстви й досі є дискусійною. Перші спроби її розв'язання були зроблені ще на початку XVII ст., коли польські історики намагалися вивести козацький родовід із самоназви, тобто зі слова «козак». Зокрема, польсько-литовський хроніст М. Стрийковський вважав, що козаки походять від стародавнього ватажка «Козака», який вдало боровся з татарами. З часом викристалізувалася низка версій, що пояснюють походження козацтва:

- 1) «хозарська» — ототожнює козаків з давніми народами степу «козарами», або хозарами;
- 2) «чорно-клобуцька» — вбачає в них нащадків «чорних клобуків» — тюркського племені, яке у давньоруські часи жило в пограничному зі Степом Пороссі;
- 3) «черкаська» — вважає виникнення козацтва одним з наслідків процесу міграції в Подніпров'я черкесів (черкасів), які до того проживали в Тмутаракані;
- 4) «татарська» — виводить козацький родовід з татарських поселень, що виникли на Київщині за часів Володимира Ольгердовича та Вітовта, де шляхом злиття татарського елемента з місцевим населенням утворилася якісно нова верства — козацтво;
- 5) «автохтонна» — доводить, що козацтво як спільнота є прямим спадкоємцем, логічним продовженням вічових громад Київської Русі, які за литовської доби не зникли, а лише трансформувалися, зберігши свій вічовий устрій, у військово-службові формування, підпорядковані великому литовському князю;
- 6) «родницька» — висвітлює генетичний зв'язок козацтва зі слов'янським степовим населенням періоду Київської Русі — «бродниками», які жили у пониззі Дунаю;
- 7) «уходницька» — пов'язує виникнення козацтва з утворенням на території Наддніпрянщини громад вільних озброєних людей, котрі прибували сюди на промисли за рибою, бобрами, сіллю, дикими кіньми та іншою здобиччю;
- 8) «захисна» — пояснює появу козацтва на південних рубежах необхідністю дати організовану відсіч наростаючій татарській загрозі;
- 9) «соціальна» — факт виникнення козацтва пояснює як наслідок посилення економічного, політичного, національного та релігійного гніту, яке штовхало

селянство до масових втеч на вільні землі та самоорганізацію в нових місцях проживання.

Жодна з цих теорій не може пояснити всю складність виникнення та формування козацтва, оскільки кожна з них базується на якомусь одному чиннику із економічної, етнічної, воєнної чи соціальної сфер. Водночас більшість з них містить раціональні зерна, синтез яких дає можливість наблизитися до правильної відповіді.

В Україні немає більш важливого чинника, який би був і центром, і перехрестям, і змістом переважної більшості соціальних процесів, та більш важливого компонента національної й територіальної консолідації, ніж козацтво. Саме цей феномен сприяв виробленню самобутнього способу життя українського етносу.

Свято Покрови — давнє українське свято

Загальновідомою ознакою Покрови є те, що вона покриває землю або листям, або снігом.

До Покрови завершувався період сватань і приготування до весіль, який починався після Першої Пречистої.

До початку жовтня закінчуються усі найважливіші сільські роботи на землі (в тому числі сівба озимих) — завершено хліборобський цикл робіт. Зібраний урожай (достаток) та більш-менш вільний час дають можливість для проведення весіль. Це найблагодатніша пора для весільних гулянь, початку вечорниць. Звідси беруть свій початок весільні осінні тижні. Згодом, під впливом християнства, виникла традиція, що дівчата, котрі бажали взяти шлюб саме цього року, мали побувати на святі Покрови у церкві і помолитися: «Свята Покрівонько, покрий мені голівоньку», «Мати-Покрівонько, покрий Матір сиру Землю і мене молоду», «Свята мати, Покровонько, накрій мою голівоньку, хоч ганчіркою, аби не зостатися дівкою». Це свято — покровитель весіль, початок сезону на сватання та весілля, які закінчувались за два тижні до Пилипівського посту.

А на Поділлі дівчата казали: «Свята мати, Покровонько, завинь мою голівоньку, чи в шматку чи в онучу — най ся дівкою не мучу!»

Існувала навіть прикмета: якщо на Покрову сніг — буде багато весіль.